

МУГАЛЛИМ ҲАМ ЎЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҶ

ISSN 2181-7138

№ 5 2021 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:

А. Тилегенов

Редколлегия аъзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Кеңесбай АЛЛАМБЕРГЕНОВ
Дилшодхўжа АЙТБАЕВ
Гулбахар АБЫЛОВА
Өсербай ӘЛЕЎОВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Гулнара ЖУМАШЕВА
Батырбек КАИПБЕРГЕНОВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Гулмира КАРЛЫБАЕВА
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Арзы ПАЗЫЛОВ
Зухра СЕИТОВА
Айдын СУЛТАНОВА
Тажибай УТЕБАЕВ
Ризамат ШОДИЕВ
Ойбахор ШАМИЕВА
Бекзод ХОДЖАЕВ
Дўстназар ХИММАТАЛИЕВ
Гулрухсор ЭРТАШЕВА

Шўлкемлестириўшилер:

**Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириў
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы**

Ўзбекстан Республикасы

**Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды**

**Қарақалпақстан Баспа сўз хэм
хабар агентлиги тәрәпинен
2007-жылы 14-февральдан дизимге
алынды №01-044-санлы гуўалық
берилген.**

**Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00**

**e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz**

Журналға келген мақалаларға жуўан қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Мугаллим ҳәм ўзликсиз билимлендириў» журналынан алынды, деп көрсетилиўи шарт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген мағлўматларға автор жуўапкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ ӘДЭБИЯТ

Mambetov Q. Lirikalıq poema	4
Jolmbetova Sh. G. Dáwletovaniń poeziyasınıń leksikalıq-cemantikalıq ózgesheliklerileri	10
Тошпулатова Д. Улугбек ҳамдам насрида муаллиф дунёкараши ифодасининг поэтик талқини	15
Абдуллаев А.А. “Бобурнома”да тошкент вилояти топонимлари ҳақидаги маълумотлар	18
Seytova D.U., Jumabayeva A.B. Tleybayeva G.M. The basic ways of forming words in english language	22
Sarsenbaeva Z. Factors in improving linguocultural competence	26

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Ярматов Р.Б., Ахмедова М.Х. Замонавий педагогик технологиялар асосида дарслар самарадорлигини ошириш	30
Қодирова Ф.У. Таълим кластери шароитида инклюзив таълим самарадорлигини ошириш	36
Ботирова Ш.И. Педагогик таълим инновацион кластери таълимда ижтимоий шериклик таъминлади	40
Mirzaraxmonova Sh. M. Talabalar kasbiy shakllanishida shaxs yo‘nalganlik motivlarini ahamiyati	43
Safo Matjon Ta’lim bosqichlarida kitobxonlik va mutolaa madaniyatini shakllantirish	45
Тожибоева Г.Р., Бекирова Э. Общие педагогические компетенции учителя начальных классов	49
Матназарова К.О. Талабаларининг касбий-амалий кўникмаларини шакллантириш жараёнлари	54
Байжанов Т.Ж. Педагогические системы компетентного подхода преподавания туркменского языка в Каракалпакстане	60
Бабашев Ф.А. Медиаобразование – неотъемлемая часть непрерывного образования	63
Турымбетова З.Ю. Тенденции развития высшего образования	68
Урозбоев Н.У. Развитие ответственности и инициативы будущего учителя в условиях обучения в ВУЗе	72
Турымбетова З.Ю. Сравнительная характеристика систем образования США, Германии и Японии	75
Дошняязов Ж.К. Принципы и формы традиционной культуры каракалпаков в контексте трудового воспитания	79

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИҚ ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИЙХ, ФИЛОСОФИЯ

Kosbergenov B. Demokratiya hám qádrayat	84
Nizomov A., Mahmudova Ch.I. Mahmud Koshg‘ariyning “Devonu lug‘atit turk” asari haqida	87
Ахмаджонов Д.Б. Бағрикентлик сиёсати ва ахборот хуружи	92

тафсилотларни ёзувчи қаламга олганлигидан ҳам кучли ҳис этади. Айсберг сузиб юришининг улуғворлиги шундан иборатки, унинг факат саккиздан бир қисми сув юзасида қад ростлаб туради”. Бинобарин, “Айсберг қондаси” бадий ижоднинг турли жанрларида кузатилади.

Хулоса шуки, У.Ҳамдам кўпинча кўп нуқталар билан иш кўради. Адибнинг бирон фикрни баён қилиб келаётган, бошқа бир янги воқеани ҳикоя қилиши, қаҳрамоннинг чигал тақдирининг ҳар куни ҳар хил равишда содир бўладиган кайфиятининг “марказий белгиси” деб баҳолаш лозим. Кўп нуқталар моҳиятида сизу бизга айтмоқчи бўлган “муҳим гапи”ни англаш мураккаблик туғдирмайди. С.Денисова ҳам бадий ижод психологиясида рўй берадиган асл ҳолатни шу йўсинда баҳолаши тўғри.

Адабиётлар:

1. Есин И.А. Принципы и приемы анализа литературного произведения: учеб.пособие.— М., 2000. — С. 167.
2. Норматов У. Ижод сеҳри. —Т: “Шарк”. 2007. —Б.235.
3. Алимасов В. Фалсафа ёхуд фикрлаш санъати. — Тошкент: Noshir, 2008. — Б. 25;
4. Жўраев Т. Онг оқими модерн. — Фарғона: фарғона.ф 2009. — Б. 204; Холбеков М. XX аср модерн адабиёти манзаралари. — Тошкент: Mumtoz so'z, 2014. — Б. 388;
5. Йўлдошев Қ. Ёниқ сўз. — Тошкент: Янги аср авлоди, 2006. — Б. 546 ;
6. Жўракулов У. Худудсиз жила. — Тошкент: Фан, 2006. — Б. 204;
7. Куронов Д. Завқимдан бир шингил. —Т: “Akademnashr”, 2015. —Б.56.
8. Эрих Фромм. Инсон қалби. —Т: “Ўзбекистон”. 2016. —Б.63.
9. Денисова Т. Секрет “айсберга: О художественной особенности прозы Э.Хемингэя // Литературная учёба, 1980, № 5.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада янги наср бадий тақомилида ўзига хос ўрин эгаллаган истеъдодли ёзувчи Улуғбек Ҳамдам ижоди мисолида сўз юритилади. Онг ва туйғу нисбати, муаллиф образи ва дунёкараши асарда акс этиш тизимлари атрофлича ўрганилди. Айниқса, ижодий ниятнинг бадий бутунлигини таъминловчи қатор назарий-илмий омиллар тадқиқ қилинди.

РЕЗЮМЕ

В статье рассматривается творчество Улугбека Хамдама, талантливого писателя, занимающего особое место в художественном развитии новой прозы. Детально изучены соотношение сознания и эмоции, авторский образ и мировоззрение, системы отражения в спектакле. В частности, изучен ряд теоретических и научных факторов, обеспечивающих художественную целостность творческого замысла.

SUMMARY

The article examines the work of Ulugbek Hamdam, a talented writer who occupies a special place in the artistic development of new prose. The relationship between consciousness and emotion, the author's image and worldview, and the systems of reflection in the play have been studied in detail. In particular, a number of theoretical and scientific factors have been studied that ensure the artistic integrity of the creative concept.

“БОБУРНОМА”ДА ТОШКЕНТ ВИЛОЯТИ ТОПОНИМЛАРИ ҲАҚИДАГИ МАЪЛУМОТЛАР

Абдуллаев А.А.

Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти таянч докторанти

Таянч сўзлар: “Бобурнома”, “Вақоъ”, Тошканд, Оҳангарон, Бўка, Пискент.

Ключевые слова: “Бабураме”, “Вакоъ”, Ташканд, Ахангаран, Бука, Пискент.

Key words: “Boburnoma”, “Vaқoe”, Toshkand, Ahangaron, Boka, Piskent.

Ҳар бир халқнинг давлатчилик тарихида унинг ижтимоий-социал феномени, маданий-миллий қиёфасини аниқ белгилловчи улуғ шохлари, саркарда ва давлат арбоблари, буюк олимлари, йирик адиб ва шоирлари бўлади. Инсониятнинг аба-

диятга мансуб ана шундай буюк сиймолари қаторида шоҳ ва шоир, буюк саркарда Заҳириддин Муҳаммад Бобур ҳам ўз ўрнига эга. Инсоният тарихида ҳазрат Бобурдек улкан иқтидор ва истеъдод ҳамда энг улуғ инсоний фазилатларга эга шахслар жуда кам учрайди. “Bobur — buyuk podshoh, mumtoz shoir, nazariyotchi adabiyotshunos, faqih, tilshunos, san’atshunos, etnograf, hayvonot va nabotot olamining bilimdoni sifatida ko’pqirrali faoliyat va ijod sohibi edi” [1, 3]. Буюк ижодкор каламига мансуб биргина «Бобурнома» асари унинг йигирмадан ортиқ соҳаларга кизикқанлигига яққол мисол бўла олади.

Шоҳ ва шоир, улуғ саркарда Бобурнинг дастлаб «Вақоеъ» (Воқеалар), кейинчалик «Бобурнома» номи билан шуҳрат қозонган мемуар асари Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг ўша даврдаги ижтимоий зиддиятлар қуршовида кечирган онгли ҳаёти ва фаолияти муҳим қисмининг кундаликсимон бағнидир. Шунинг учун шоир ўзининг маъмур асари ва унинг ўз ҳаётига нечоғли дахлдорлиги хусусида бир рубойида шундай ёзди:

*Бу олам аро ажаб аламлар кўрдум,
Олам элидин турфа ситамлар кўрдум,
Ҳар ким бу «Вақоеъ»ни ўқур, билгайким:
Не ранж-у, не меҳнат-у, не ғамлар кўрдум.*

Кўплаб фан соҳалари ҳақида нодир маълумотлар жамланмаси саналмиш «Бобурнома»нинг катта илмий маълумотлар базасига эга эканлиги ва улар ҳозирги тармоқлашган фанларнинг эллика яқин соҳаларига мансублигини инобатга олсак, «Бобурнома»ни қомусий — энциклопедик асар, дейиш учун етарли асос борлиги аён бўлади.

Асарда бошқа фанлар қаторида тилшуносликнинг ономастика, хусусан, топонимика соҳасига оид кўплаб қимматбаҳо маълумотлар берилган. Жой номлари ҳақида асарда маълумот келтирилганда Бобур сўзнинг этимологик маъноси ҳамда ўша даврда халқ тилида истилоҳда бўлган лексикаси ҳақида ҳам маълумот беришга ҳаракат қилади. Бобур жой номлари (топонимлар)ни ареалига нисбатан текширганда ўша сўзнинг келиб чиқиши, ясалиши ва ном қўйилишига нисбатан тарихан-этимологик жиҳатдан ёндашади. Масалан, «Шаҳрисабз» шаҳри номининг келиб чиқиши ҳақида муаллиф “Бобурнома”да қуйидагича маълумот қолдирган: «Баҳорлар саҳроси ва шаҳри ва боми ва томи ҳўб сабз бўлур учун Шаҳрисабз ҳам дерлар» [2, 47]. Тошкент воҳасидаги энг катта гидроним бўлган Чирчиқ дарёсини ҳазрат Бобур “Бобурнома”да “Чир суйи” деб атайди: “Султон Аҳмад мирзоким, Тошкандга мўғул устига черик тортиб, Чир суйиниким, Тошкандтин икки шеърий йўл бўлғай, бу сувнинг ёқасидаким шикаст топти” [2, 11].

Бугунги кунда тилшуносликнинг кенг ўрганиш соҳасига айланган топонимикага нисбатан ўз даврида Бобурнинг жиддий масъулият ҳамда илмий муносабатда бўлганлигига «Бобурнома» асари далилдир. Албатта, топонимларнинг этимологиясига оид Бобур қолдирган маълумотларни чуқур ва асосли илмий далилларга суянилган ҳолда тўпланган, деб бўлмайдми. Сабаби ҳар қандай этимология ҳам нисбийдир [3, 61].

Тақдир тақозоси ва талотуплари туфайли ҳазрат Бобур Тошкент воҳасидаги бир қанча жойлардан ўтган, ушбу ҳудуддаги қўналғаларда бир муддат яшаган. Қарларда тўхтаб ўтган ва бир фасл қўним топган бўлса, бу ҳақда асарда маълумот қолдиришга ҳаракат қилган. Бу ҳақда “Бобурнома”да қуйидаги маълумотларни учратамиз:

Тошкент. “Тошкент” топонимининг келиб чиқиши ҳақида кўплаб илмий тадқиқотлар мавжуд ва ушбу номнинг пайдо бўлиш этимологияси борасидаги

тадқиқотларда қарама-қаршиликлар ҳам бор. Бу ҳақда тадқиқотчи олимлар Бобоёров ва Кубатинлар қадимги манбаларга таянган ҳолда ўз илмий мақолаларида батафсил маълумот беришга ҳаракат қилганлар [4, 168-182]. “Бобурнома”да “Тошкент” топонимини “Тошқанд” тарзида ифодалаган, аммо ушбу топонимнинг этимологияси ва маъноси ҳақида бирон изоҳ қолдирмаган: “Охир навбат келатургандаким, ул фурсатга Тошқанд вилояти Умаршайх мирзо тасарруфида эдиким, китобларда Шош битирлар, баъзи Чоч битирларким, “камони чочий” андин ибораттур, берди. Ўшал фурсаттин тарих тўққуз юз секкизгача Тошқанд ва Шоҳрухия вилояти Чигатой хонларининг тасарруфида эди” [2, 9].

Арғин. Бу уруғ Ўрта Осиёда қадимда яшаб келган ва Маҳмуд Кошғарийнинг «Девону луғотит турк» асарида қайд қилинган арғу қабиласининг ўзгинаси бўлса керак. «Бобурнома»да, ўзбек уруғларнинг дастлабки ёзма шажараси ҳисобланган ва Мулла Сайфиддин Аҳсикандийнинг «Мажмуат-таворих» асарида келтирилган ўзбек элатлари рўйхатида бу уруғ арғун шаклида қайд қилинган. Бу этноним мўғулча арғин (ўзаги арғ – дурагай) сўзидан келиб чиққандир. Арғин (арғун) сўзи кирғиз тилида ҳозир ҳам ана шу маънони англатади.

Оҳангарон. Тошкент вилоятининг йирик шаҳарларидан бири. “Оҳангарон” топоними форсча-тожикча “оҳангар” – “темирчи” дегани, -он кўплик аффикси (“Оҳангарон” – “темирчилар”). Оҳангарон топоними дастлаб Хожа Аҳрори Валийнинг вақф ҳужжатларида (XV–XVI аср бошлари) - Сойи Оҳангарон, Дарёйи Оҳангарон шаклларида тилга олинган. Мўғуллар ушбу ҳудудларга бостириб келмасдан олдинги ёзилган манбаларда бу манзил Илоқ дарёси деб аталган. Бу водийда қадимдан темирчилик ривожланганлиги учун дарё Оҳангарон – “темирчилар” деб ном олган. Кейинчалик ушбу водийда ташкил топган шаҳарга ҳам Оҳангарон номи берилган. Заҳириддин Муҳаммад Бобур “Бобурнома” асарида ушбу манзилини “Оҳангарон жулғаси” (водийси) деб ёзган: “Биз Оббурдан кўтали била ошиб, хон қошига Тошқандга мутаважжих бўлдук. Ушбу айёмда Танбал черик тортиб Оҳангарон жулғасига келди. Тошқанд била Сайромнинг орасида Яғо (баъзи бир нусхасида Яғнон) деган кент ва яна бир неча кентгиналар бор. Иброҳим ота ва Исҳоқ отанинг қабри андадур” [2, 89].

Бобур Оҳангарон водийсидаги баъзи қишлоқ ва жой номларини ҳам асарда тилга олган: “Тошқандга келиб бот-ўқ Султон Аҳмад Танбалнинг устига Андижонга черик торгитилар. Кандирлик добинининг йули била мутаважжих бўлдилар. Оҳангарон жулғаси ета кичик хонни ва мени илгаррак айирдилар. Добондин ошиб Зиркон ва Карнон навоҳисида бир кун дим кўрдилар, черикларини ўттиз минг ченадилар” [2, 94].

Бўка. Қадимги турк тилида, ҳозирги баъзи бир туркий халқлар (қозоқлар, кирғизлар) тилида “бўка” – “пахлавон” деган маънони англатади. Бобур “Бобурнома”да “Бўка” топонимининг этимологик маъноси ҳақида қуйидагича қизиқарли маълумот келтиради: “...Жонибек Дўлдой эди, Султон Малик Кошғарийнинг иниси эди. Султон Абусаид мирзо Самарқанд ҳукуматини ва Султон Аҳмад мирзо ўз эшигининг ихтиёрини мунга бериб эди, мунини эшик оқо қилиб эди. Ғариб ахлоқ ва атворлик киши экандур. Андин ғариб нималар ҳейли ривоят қилурлар. Ул жумладан бири будурким, Самарқанд ҳокими экан фурсатлар ўзбакдин элчи келур, ўзбак улусида бу элчи зўрға машхур экандур. Ўзбак зўр кишини бўка дер эмиш. Жонибек дерким: Бўкамусен? Бўка бўлсанг, кел қурашалинг” [2, 21]. Шунингдек, Бўка деган уруғ ҳам бўлган. Масалан, Қанглиларнинг бўка-қангли уруғи қайд қилинган. “Бўка” топоними “қудратли”, “пахлавон” маъноларини билдириб, қадимги туркий қабила номидан

келиб чиққанлиги ҳақиқатга яқинроқ. Чунки, бу ҳудудда Бўка, Муротали, Ачамайли каби бир қатор қабилалар яшаган. Ҳозир уларнинг номи ўзлари яшаган жой номлари билан аталади. Яъни, қабилла, уруғ номиларига қўйилган этнонимлар йиллар ўтиши билан топонимга айланган. Тарихчи Й. Шаванин “Бўка” топонимини “доно, билимдон” деб таржима қилган бўлса, таниқли рус олими Л.Н. Гумелев ҳамда хитой олими М.В. Хван бир қатор туркий унвонларни бирга ўрганиб. “Бўка” топоними маъносини “қудратли” деб таржима қилган [5, 52-54]

Пискент. Дастлаб араб географлари Истахрий, Ибн Ҳавқал, Муқаддасий (X–XII асрлар) асарларида “Бискат” шаклида тилга олинган, маҳаллий халқ ҳозир ҳам Пискат дейди. У “бис” (тожикча “йигирма”) сўзидан келиб чиққан, деган фикрлар ҳам бор. Ҳазрат Бобур ушбу ҳудудда ҳам бўлганлиги тўғрисида “Бобурнома”да қуйидагича маълумот ёзиб қолдирган: “Тонгласи Хўжанд суйини Хослар тўғрисида муз устидин ўттуқ. Сувдин ўтуб тунқатиб, Пискентга келдук. Пискенттин кўчуб Оҳангарон кентларида уч-тўрт кун таваккуф қилдук. Самарқанддаги ошнолик била Мулла Ҳайдарнинг ўғли Мумин Нўён кўкалтошни ва Аҳмад Қосимни, яна баъзиларни оғизлагони чорлар, мен ким Пискенттин кўчтум, бу жамъ Пискентга қолдилар. Бу жамоатка бир жар ёқасида суҳбат берур. Биз келиб Оҳангарон кентларидин Сом-сийрак (баъзи бир нусхасида Сом-сарак) деган кентга туштук” [2, 88]. Бугунги кунда Сом-сарак деган ном билан аталувчи кишлоқ Паркент туманида ҳам бор.

Ҳазрат Бобур яшаган пайтда ҳам Тошкент воҳаси мўғул хонлари билан туркий амирлар ва мирзолар ўртасида талаш бўлиб, қўлдан-қўлга ўтиб турган. Бу ерда турли этник гуруҳларга мансуб аҳоли истиқомат қилган. Турли халқлар яшаган узок ўтмишли ўлканинг топонимлари ҳам лисоний ва хронологик жиҳатдан хилма-хил бўлиши табиий ҳол, албатта. Ўлкада қадимий номлар орасида сўғдий номлар ҳам учрайди. Ҳозирги Тошкент вилояти топонимларининг аксари қисми туркий (ўзбекча) номлардир. Ҳудуддаги туркий топонимларнинг бир қисми бундан 10 аср олдинги ёзма манбаларда тилга олинган [6, 7, 8, 9].

Ўлкамизнинг бошқа ҳудудлари сингари Тошкент вилояти топонимиясининг ҳам ўзига хос хусусияти шундаки, бу регионда тарихий этногенезис шаклланиши натижасида вужудга келган этнотопонимлар анчагина учрайди. Ҳудудда яшаган кўплаб этник гуруҳларнинг аксари қисми вақт ўтиши билан регионда ўтроқлашиб, бошқа уруғ ва қабилалар билан ассимиляцияга киришиши натижасида ўзларининг этник номларини унутганлар, лекин уларнинг этник номлари жой номлари (этнотопонимлар) шаклида бизгача сақланиб қолган. Ҳозир вилоят ҳудудида ўзбеклардан ташқари этник кўпчиликни ташкил қилувчи қозоқ, тожик ва қирғиз миллатига мансуб аҳоли ҳам қадимдан истиқомат қилиб келади. Шунинг учун ҳудуднинг топонимикаси ўрганилганда бу ерда қадимий номларни истисно қилганда этимологик жиҳатдан тожикча, қозоқча, қирғизча этник бирликлар номини англатувчи топонимлар ҳам кўплаб учрашига гувоҳ бўлиш мумкин.

Адабиётлар:

1. Захириддин Муҳаммад Бобур “Бобурнома” (ўзбек тилига таъдир). –Тошкент: Ўқитувчи НМИУ, 2008. – 288 б.
2. Бобур З. М., “Бобурнома”. -Тошкент: Юлдузча, 1990. – 367 б.
3. А.Х. Арифбаев, С.Қ. Қораев. Ўзбек халқи этногенезини ўрганишда этнонимларнинг роли // «Ўзбек халқининг келиб чиқиши: илмий-методологик ёндашувлар, этногенетик ва этник тарих» мавзусидаги республика илмий-назарий семинар материаллари тўплами. Тошкент шаҳри 2004 йил 19-20 ноябрь., - 97 б.
4. Бабаяров Г. Б., Кубатин А. И. Древнетюркские топонимы Чакского (Ташкентского) оазиса // Историко-культурное наследие и современная культура. Сборник материалов международного научно-практического семинара «Историко-культурное наследие и современная культура». 30 ноября 2012 г. Алматы, 2012. – 322 ст.

5. Иномов О. Бўка тарихи ва унинг топонимининг келиб чиқиши ҳақида баъзи бир мулоҳазалар // Турон тарихи. - Тошкент, 2009. - №11 - III - Б. -267 б.

6. Абу Райҳон Беруний. Танланган асарлар. Том V/Қонуни Маъсудий. - Тошкент: Фан. 1973. -212 б.

7. Алимова Д. А., Филанович М. И. Тошкент тарихи. - Тошкент: Фан. 2009. - 185 б.

8. Бобоёров Ф. Чоч тарихидан лавҳалар. -Тошкент: Янги нашр, 2010 - 167 б.

9. Қораев С. Ўзбекистон вилоятлари топонимлари. - Т.: Ўзбекистон миллий энциклопедияси, 2005. -240 б.

РЕЗЮМЕ

Мақолада Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг “Бобурнома” асарида Тошкент вилояти топонимлари ҳақида ёзиб қолдирилган маълумотлар ҳамда мазкур топонимларнинг тарихий-этимологик маъноси ҳақидаги тадқиқотлар баён этилган.

РЕЗЮМЕ

В статье описаны сведения о топонимах Ташкентской области в произведении Захириддина Мухаммада Бабура «Бобурнома» и исследование историко-этимологического значения этих топонимов.

SUMMARY

The article describes the information about the toponyms of Tashkent region in Zahiriddin Muhammad Babur's work «Boburnoma» and research on the historical and etymological meaning of these toponyms.

THE BASIC WAYS OF FORMING WORDS IN ENGLISH LANGUAGE

Seytova D.U., Jumabayeva A.B. Tleybayeva G.M.

KSU named after Berdaq

Tayanch so'zlar: so'z, qoida, munosabatlar, affiks, so'zhosil qilish, taqsimlash, sahna, munosabatlar oddiy.

Ключевые слова: слово, правило, отношение, аффикс, словообразовательный, этап, отношения простой.

Key words: word, rule, relation, affix, derivational, stage, relationship, simple.

Affixation is generally defined as the formation of words by adding derivational affixes to different types of bases. Derived words formed by affixation may be the result of one or several applications of word-formation rule and. Thus the stems of words making up a word-cluster enter into derivational relations of different degrees. The zero degree of derivation is ascribed to simple words, i.e. words whose stem is homonymous with a word-form and often with a root-morpheme (e.g. atom, haste, devote, anxious, horror, etc.). Derived words whose bases are built on simple stems and thus are formed by the application of one derivational affix are described as having the first degree of derivation (e.g. atomic, hasty, devotion, etc.). Derived words formed by two consecutive stages of coining possess the second degree of derivation (e.g. atomical, hastily, devotional, etc.), and so forth.

In conformity with the division of derivational affixes into suffixes and prefixes affixation is subdivided into suffixation and prefixation. Distinction is naturally made between prefixal and suffixal derivatives according to the last stage of derivation, which determines the nature of the immediate constituents of the pattern that signals the relationship of the derived word with its motivating source unit, e.g. unjust(un- + just), justify (just+ ify), arrangement (arrange+ ment), non-smoker (non-+smoker). Words like reappearance, unreasonable, denationalize, are often qualified as prefixal-suffixal derivatives. This classification is relevant only in terms of the constituent morphemes such words are made up of, i.e. from the angle of morphemic analysis. From the point of view of derivational analysis, such words are mostly either suffixal or prefixal derivatives, e.g. sub-atomic = sub - + (atom +

Т. Н. Қары Ниязий атындағы Өзбекстан педагогикалық
илим-изертлеу институтының Ж. Орынбаев атындағы
Қарақалпақстан филиалы

**«МУҒАЛЛИМ ХӘМ ҮЗЛИКСИЗ
БИЛИМЛЕНДИРИЙ» № 5**
Нөкис — 2021

Басып шығыуға жууапкер:

А. Тилегенов

Баспаға таярлаған:

А. Тилегенов, Н. Абдукаримов

Оригинал-макеттен басыуға рухсат етилди 5.10.2021. Форматы 60x84^{1/16}

«Таймс» гарнитурасында офсет усылында басылды.

Шэрти б.т. Нашр. т. Нусқасы 2000. Буйыртпа №

«NISO POLIGRAF» ШК босмахонасида босилди.

Тошкент ш., Ҳ. Бойқаро, 51